

Artikel

Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah (KBSM): Satu Penilaian Sejarah (*Secondary School Intergrated Curriculum: A Historical Appraisal*)

Nadia Fitriyana Ahmad Narzaray & Ahmad Kamal Ariffin Mohd Rus*

Jabatan Sejarah, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya, 50603 Kuala Lumpur, Malaysia

*Pengarang Koresponden: akamal@um.edu.my

Diserah: 31 Oktober 2023

Diterima: 27 Disember 2023

Abstrak: Pembaharuan kurikulum peringkat sekolah menengah di Malaysia bermula pada tahun 1988 dan dilaksanakan sepenuhnya pada tahun 1989. Heagley dan Evans menakrifkan kurikulum sebagai pengalaman terancang yang disediakan oleh sekolah kepada murid supaya murid boleh mencapai semua hasil pembelajaran yang ditetapkan menggunakan kebolehan terbaik mereka. Sebelum pengenalan Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah (KBSM), pelbagai masalah telah timbul dalam kurikulum sekolah menengah yang menjadi penanda aras kepada perubahan kurikulum di Malaysia. Berdasarkan analisis, pengenalan KBSM sangat berkait rapat dengan isu-isu sejarah yang bergolak dalam tempoh tiga dekad terawal pasca kemerdekaan. Isu-isu yang berlegar pada ketika itu seperti masalah perpaduan, ketidakmampuan penghasilan guna tenaga mahir, dan kerapuhan penggunaan bahasa kebangsaan yang masih longgar. Justeru artikel ini akan menganalisis isu-isu sejarah yang berkait rapat dengan pengenalan KBSM dan individu yang bertanggungjawab dalam memastikan KBSM menjadi realiti. Pendekatan sejarah digunakan sebagai teras penulisan. Dari segi pengumpulan data, penulisan ini menggunakan kaedah analisis kualitatif iaitu menggunakan kaedah penyelidikan arkib dan perpustakaan. Hal ini bertujuan untuk mendapatkan maklumat dan menganalisis pelbagai sumber primer dan sekunder seperti, *Report of the Education Committee 1956*, *Report of the Education Review Committee 1960*, dan *Cabinet Committee Report on Review of Implementation of Education Policies 1979* dan Minit Mesyuarat Jawatankuasa Kurikulum tahun 1972, 1986 dan 1987. Kajian mendapati tiga isu sejarah tersebut sangat mempengaruhi pemikiran individu-individu yang merancang dan menggubal KBSM. Implikasinya, kurikulum telah mengalami rombakan yang membawa kurikulum ini ke arah satu anjakan dalam dunia pendidikan rentetan daripada isu-isu sejarah yang pernah berlaku.

Kata kunci: KBSM; kurikulum; pendidikan; perpaduan; sejarah; tenaga mahir

Abstract: Curriculum reforms at the secondary-school level in Malaysia began in 1988 and was fully implemented in 1989. Heagly and Evans define curriculum as structured experience provided by the school for the student, so the student can meet all set learning outcomes to the best of their abilities. Prior to the introduction of the Secondary School Integrated Curriculum (KBSM), many issues were identified in the secondary school curriculum that served as the benchmark for curriculum reforms in Malaysia. Based on analysis, the introduction of KBSM was closely related to the turbulent historical issues during the first three decades after independence. These issues include problems with unity, inability to produce skilled labour, and the fragile and still negligible usage of the national language. Therefore, this article analyses the historical issues closely related to the introduction of KBSM, and the individuals responsible for ensuring KBSM comes into reality. The historical method is used as the thrust of this paper. Data collection-wise, this paper uses the qualitative analysis method of archival and library research. This approach aims to gather information and analysis a variety of primary and secondary sources such as the *Report of the Education Committee 1956*,

Report of the Education Review Committee 1960, and the Cabinet Committee Report on Review of Implementation of Education Policies 1979, along with the Curriculum Committee Meeting Minutes in 1972, 1986 and 1987. The findings confirm the three historical issues strongly influenced the thought processes that went into planning and drafting KBSM. Implication-wise, the curriculum underwent reforms, towards a shift in the field of education following these historical issues.

Keywords: KBSM; curriculum; education; unity; history; skilled labour

---

Pengenalan

Kurikulum dilihat sebagai asas kepada pembaharuan pendidikan yang bertujuan mencapai hasil pembelajaran berkualiti tinggi (Philip Stabback, 2016). Beauchamp (1981) mentakrifkan kurikulum sebagai dokumen yang menggambarkan kandungan, tujuan dan situasi pembelajaran (Ishak Ramly, 2003). Manakala menurut Goodlad dan Su (1992), kurikulum ialah satu reka bentuk atau perancangan yang mengandungi peluang belajar sebenar bagi sesebuah institusi untuk satu jangka waktu dan tempat tertentu (Saedah Siraj, 2008). Tamsilnya kurikulum boleh dirumuskan sebagai rancangan pendidikan yang merangkumi dokumen pembelajaran dan pengajaran untuk mencapai matlamat pendidikan. Kurikulum merupakan penggerak dalam memastikan sistem pendidikan terus berdaya saing diperingkat antarabangsa sekaligus mendepani cabaran perubahan teknologi dan proses globalisasi. Usaha kerajaan dalam menyesuaikan pendidikan negara dengan keperluan pembangunan negara dimulakan dengan pembaharuan sistem pendidikan di Malaysia (Rahimah Haji Ahmad, 1998). Gelombang perubahan dalam sistem pendidikan bermula apabila beberapa negara rantau Asia Pasifik seperti Jepun, China, India, Pakistan, dan Bangladesh mengambil keputusan untuk menilai kembali sistem pendidikan masing-masing pada dekad 80-an (Idris Jauzi, 1991).

Perubahan sistem pendidikan pada ketika itu rentetan daripada kepesatan dunia yang sedang bergerak dengan industri teknologi tinggi dan perubahan sosio ekonomi. Pengaruh globalisasi mencetuskan pembaharuan dalam sistem pendidikan apabila pendidikan harus disesuaikan seiring pembangunan ekonomi dan teknologi. Kurikulum di Malaysia juga telah mengalami perubahan yang besar apabila Kementerian Pendidikan Malaysia melalui maklum balas cadangan Laporan Jawatankuasa Kabinet 1979 memperkenalkan satu bentuk kurikulum yang dikenali sebagai Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah (KBSM). KBSM adalah satu terminologi yang membawa sistem pendidikan di Malaysia melalui satu anjakan yang memberikan kesan khusus kepada bidang pendidikan.

Artikel ini bertujuan menganalisis isu-isu sejarah yang membawa kepada pengenalan KBSM dan peranan yang dimainkan oleh individu-individu tertentu dalam memastikan KBSM ini dilaksanakan. Isu sejarah yang dikenal pasti seperti perpaduan yang rapuh, guna tenaga, dan penggunaan bahasa Melayu yang masih longgar dilihat sebagai kemuncak kepada analisis keperluan dalam pelaksanaan perubahan dalam kurikulum. Maka, pengenalan KBSM dilihat berkait rapat dengan isu-isu sejarah yang timbul pada ketika itu yang memerlukan perubahan dan anjakan dalam kurikulum negara.

Soroton Literatur

Penulisan mengenai KBSM kurang diberi perhatian oleh sejarawan. Kebanyakan kajian dilakukan oleh pengkaji dalam bidang pendidikan. Antara kajian yang perlu diberikan perhatian ialah penulisan Pendidikan di Malaysia Mook Soon Sang (1988) serta Isu Pendidikan di Malaysia Shahril @ Charil Marzuki dan Habib Mat Som (1999). Kajian penulis hanya berfokuskan kepada ciri-ciri dan pelaksanaan KBSM yang meliputi matlamat, prinsip dan pendekatan KBSM yang digunakan. Pelaksanaan KBSM juga turut disentuh oleh Saedah Hj Sirah et.al (2008) dalam bukunya Pendidikan di Malaysia, termasuklah kandungan dan kaedah penilaian dalam KBSM. Penulisan seterusnya ialah Norjharudden Mohd Nor (2017) "*Changes in the Malaysian School Curriculum from the Pre-independence Years Until the New Millennium*" berkaitan sejarah perubahan kurikulum yang berlaku di Malaysia sebelum kemerdekaan sehingga kini. KBSM menjadi salah satu perubahan besar dalam sistem pendidikan negara. Begitu juga penulisan *Educational Development and Reformation in Malaysia: Past, Present and Future* oleh Rahimah Haji Ahmad (1998) yang turut berfokus

kepada perubahan dan pembaharuan sistem pendidikan dan pembangunan kurikulum. Jika dianalisis penulis-penulis berkenaan hanya menyentuh berkaitan pelaksanaan dan perubahan yang berlaku di dalam KBSM tanpa memberikan makna berkaitan isu-isu yang membawa kepada perubahan kurikulum berkenaan.

Selain itu, penulisan yang menjurus kepada isu-isu yang membawa perubahan kepada kurikulum dapat dilihat melalui penulisan oleh Molly N.N. Lee dalam *Educational Change in Malaysia* yang melihat perubahan kurikulum ialah disebabkan oleh kepentingan dominasi Islam, perubahan teknologi dan perkembangan ekonomi yang membawa kepada perubahan kurikulum (Molly N.N.Lee, 2002). Menurutnya lagi pengaruh globalisasi banyak mempengaruhi perubahan kurikulum di Malaysia. Manakala Mohd Idris Jauzi dalam Reformasi Pendidikan di Malaysia melihat perubahan kurikulum ialah disebabkan untuk memperbaiki dan meningkatkan mutu pendidikan apabila kajian Jawatankuasa Kabinet menunjukkan beberapa kelemahan pelaksanaan kurikulum (Mohd Idris Jauzi, 1991). Penulis turut berpendapat dorongan untuk mengadakan reformasi dalam pendidikan dicetuskan oleh sektor pendidikan itu sendiri dalam mencapai maksud pendemokrasian pendidikan. Begitu juga penulisan Sistem Pendidikan di Malaysia Sejarah dan Cabaran Abad ke 21, Zamri Mahamod dan Anita Abdul Rahman (2020) yang turut menyokong pelaksanaan KBSM disebabkan permasalahan dan kelemahan kurikulum terdahulu. Selain itu, buku Pendidikan di Malaysia oleh Mok Soon Sang menyatakan perubahan kurikulum berasaskan beberapa faktor utama yang menitikberatkan kehendak individu, negara dan sarwa jagat (Mok Soon Sang, 1998). Tuntasnya kajian sedia ada tidak memfokuskan kepada isu-isu sejarah sebaliknya menumpukan isu yang lain yang menjadi tunjang kepada pengenalan KBSM.

Kesimpulannya, kebanyakan penulisan bertumpu kepada proses pelaksanaan KBSM dan perubahan yang terdapat dalam KBSM tanpa mengaitkan faktor-faktor yang membawa kepada perubahan kurikulum dalam penulisan berkenaan. Berdasarkan beberapa kajian ini menunjukkan bahawa kebanyakan kajian hanya bertumpu kepada KBSM semata-mata. Selain itu juga, kajian sedia ada tidak menjurus kepada isu-isu sejarah yang membawa kepada KBSM sebaliknya memfokuskan kepada isu-isu yang lain seperti kelemahan kurikulum, isu globalisasi dan ekonomi serta isu perubahan teknologi. Dengan ketiadaan perbincangan sudut isu-isu sejarah itu, kefahaman mengenai mengapa KBSM diperkenalkan adalah tidak meluas. Penulisan KBSM dipelopori oleh penyelidik yang bukan dalam bidang sejarah menyebabkan kronologi perubahan dalam pembinaan kurikulum tidak dapat dilihat dengan jelas. Maka kajian ini dilihat dapat mengisi ruang dan kelompangan dengan mengetengahkan bagaimana isu-isu sejarah ini membawa kepada pengenalan KBSM.

Metodologi

Kajian ini berteraskan kaedah penyelidikan sejarah. Disiplin sejarah menjurus kepada kajian interpretasi mengenai sumber (Hazri Jamil, 2001). Pendekatan kualitatif digunakan dalam penilaian data-data selaras dengan kaedah penulisan disiplin sejarah. Kaedah kualitatif menerangkan peristiwa sebenar secara holistik dalam keadaan sebenar tanpa sebarang manipulasi dan dapat menilai serta mensintesis bukti untuk membina maklumat tentang peristiwa lepas (Najib Abdul Ghafar, 1999). Penyelidikan sejarah merupakan kaedah sistematik jika melibatkan kajian dan penilaian data berkaitan peristiwa masa lampau. Kajian ini menggunakan kaedah kualitatif dengan menjalankan kajian perpustakaan dan analisis dokumen seperti sumber primer dan sumber sekunder.

Antara sumber primer yang digunakan adalah seperti *Report of The Education Committee 1956*, *Report of the Education Review Committee 1960*, *Cabinet Committee Report on Review of Implementation of Education Policies 1979*, dan Minit Mesyuarat Jawatankuasa Kurikulum pada tahun 1972, 1986 dan 1987. Penggunaan sumber primer penting dalam membina hujah mengenai peristiwa lampau kerana ia merupakan bahan asli yang belum ditafsirkan dan membantu menganalisis data dengan melihat perkaitan pengenalan KBSM. Manakala sumber sekunder seperti buku *Educational Change in Malaysia*, Reformasi Pendidikan di Malaysia, jurnal, akhbar dan pelbagai bahan sekunder turut digunakan untuk memahami data malar dalam sumber primer. Pendekatan kualitatif dapat menghasilkan data yang boleh diamati melalui prosedur penyelidikan. Metodologi ini dipilih untuk menggambarkan kurikulum lepas dan isu-isu sejarah yang melandai negara sebagai isu utama yang membawa perubahan kepada kurikulum sekolah menengah. Sumber

primer dan sekunder yang dianalisis dapat menginterpretasi data-data sejarah dari aspek perpaduan, tenaga kerja dan penggunaan bahasa yang longgar dapat melihat kepada pengenalan KBSM.

Hasil Kajian dan Perbincangan

1. Perkembangan Kurikulum sebelum KBSM (1957-1987)

Dasar pendidikan selepas negara mencapai kemerdekaan telah melalui proses sejarah yang panjang (Omar Hashim, 1993). Akta Pendidikan 1956 menggariskan untuk membangunkan sekolah menengah bersifat kebangsaan bagi semua kaum dengan menggunakan sukatan dan kurikulum yang sama dan membolehkan murid mempelajari kepelbagaian bahasa rakyat Malaysia. Pada tahun 1956, Jawatankuasa Sukatan Pelajaran Am dan Jadual Waktu telah membentuk sukatan pelajaran yang mempunyai kandungan yang sama bagi semua mata pelajaran dan semua aliran sekolah (Kementerian Pelajaran Malaysia, 1979). Kurikulum yang berorientasikan alam persekitaran Malaysia telah digariskan sebagai dasar penting dalam Laporan Razak (Abdullah Sani Yahaya, 2003). Hal ini dapat dilihat melalui Laporan Razak memperakukan supaya murid-murid berbilang kaum akan mendapat orientasi pelajaran yang sama melalui kurikulum yang kandungannya bercorak kebangsaan (Abdullah Sani Yahaya, 2003). Penggunaan kurikulum yang sama merupakan titik permulaan dalam mencapai perpaduan melalui sistem pendidikan kebangsaan. Keseragaman kurikulum diperkukuhkan lagi melalui satu sistem peperiksaan awam yang sama iaitu murid Sijil Rendah Pelajaran (SRP/*Lower Certificate of Education LCE*) (Kementerian Pelajaran Malaysia, 1979).

Pada tahun 1963, peperiksaan awam turut dihadkan kepada dua bahasa iaitu bahasa Melayu dan bahasa Inggeris. Pada tahun 1964, peperiksaan kemasukan ke sekolah menengah telah dimansuhkan dan semakan, penambahbaikan, dan menggubal sukatan pelajaran sedia ada diperhalusi melalui penubuhan Jawatankuasa Penilaian Sukatan Pelajaran ditubuhkan pada tahun 1964 (Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan Kementerian Pendidikan Malaysia, 2012). Pada tahun 1964, telah dilaksanakan kurikulum bercorak menyeluruh yang di dalamnya terkandung mata pelajaran teras seperti bahasa Malaysia, bahasa Inggeris, matematik, sains, geografi, sejarah, dan agama Islam serta mata pelajaran elektif seperti seni perusahan, sains rumah tangga, perdagangan dan sains pertanian yang diperkenalkan untuk murid menengah atas (Abdullah Sani Yahaya, 2003). Sukatan pelajaran baharu telah siap digunakan apabila bermula sistem aneka jurusan dalam tahun 1965 (Gwee Yee Hean dan Francis Wong Hoy Kee, 1975). Kelulusan Sijil Rendah Pelajaran (SRP) membolehkan pelajar dipilih ke menengah atas mengikut aliran seperti sains, teknik, vokasional, pertanian dan perdagangan (Abdullah Sani Yahaya, 2003).

Pilihan bidang yang pelbagai ini juga memberikan kesan kepada pembangunan guna tenaga apabila negara ingin melahirkan lebih ramai rakyat yang berkemahiran tinggi melalui sistem pendidikan. Kurikulum selepas kemerdekaan mempunyai tujuh kategori pembahagian mata pelajaran iaitu bahasa kebangsaan, subjek am, bahasa, matematik, sains, kesusasteraan dan kesenian serta subjek vokasional (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1965). Terdapat sembilan mata pelajaran yang terkandung di bawah subjek am iaitu kesusasteraan Melayu, kesusasteraan Inggeris, kesusasteraan Inggeris tambahan, kesusasteraan Cina, kesusasteraan Tamil, pendidikan Islam dan pendidikan Kristian. Akta Pelajaran 1961 memperkukuhkan lagi sistem pendidikan kebangsaan dengan memberi akses pelajaran yang lebih meluas kepada semua murid (Jabatan Perdana Menteri, 1985).

2. Isu-Isu Sejarah Yang Membawa Kepada Pengenalan KBSM

Kelemahan Kurikulum Terdahulu Dalam Membentuk Perpaduan

Kelemahan kurikulum terdahulu dalam mencapai aspirasi negara merupakan titik tolak kepada pengenalan KBSM. Apabila negara mula membangun selepas kemerdekaan, sistem pendidikan tidak mampu mengimbangi pembangunan negara pada ketika itu. Disebabkan isu pembangunan yang masih belum mapan telah mencetuskan isu perpaduan. Malaysia merupakan negara yang mempunyai kerakyatan pelbagai sejarah latar belakang kaum. Sejarah pernah membuktikan bahawa perpaduan kaum masih belum kukuh melihat kepada konflik perkauman yang pernah berlaku. Prasangka yang dicituskan semasa pendudukan Jepun telah

memberikan ruang keadilan kepada penduduk Tanah Melayu (Ali Haniffa et al, 2017). Sentimen perkauman sering kali dimainkan sehingga menyebabkan munculnya konflik. Pemerintahan Bintang Tiga telah memperlihatkan kekejaman sehingga menyebabkan ketegangan antara kaum. Ketegangan antara kaum ini berterusan dengan rusuhan kaum pada tahun 1964 di Singapura dan kemuncaknya peristiwa berdarah 13 Mei 1969 yang mengorbankan ratusan nyawa. Peristiwa 13 Mei 1969, membuktikan bahawa ia bukan disebabkan oleh pertumbuhan ekonomi semata-mata sebaliknya masalah sosio ekonomi yang meruncing menyebabkan teretusnya peristiwa ini. Sehingga penghujung bulan Mei 1969, MAGERAN telah mengeluarkan angka rasmi yang menunjukkan seramai 177 orang terbunuh dan 340 orang cedera rentetan peristiwa 13 Mei 1969 (Sohaimi Esa dan Romzi A. Tiong, 2020).

Sentimen perkauman dan tidak puas hati antara kaum ini dibawa dari zaman penjajahan sehinggalah negara mencapai kemerdekaan. Kewujudan sistem persekolahan yang pelbagai menyebabkan pengkekan terhadap pegangan kebudayaan, agama dan pengenalan etnik masing-masing (Kementerian Perpaduan Negara, 2020). Kewujudan institusi sekolah pelbagai aliran dilihat sebagai batu halangan dalam memupuk perpaduan rakyat jika dilihat dalam konteks pemisahan berasaskan etnik. Peristiwa ini telah membuka mata walaupun penggunaan kurikulum kebangsaan yang sama namun mempunyai sekolah pelbagai aliran selepas kemerdekaan menyebabkan ia tidak dapat mengekang ketegangan dan prasangka antara kaum. Selain itu, terdapat benteng pengasingan kaum yang seharusnya dirobuhkan termasuklah keadaan polarisasi kaum jelas menunjukkan bahawa proses perpaduan melalui sistem persekolahan berjalan pada kadar yang perlahan (Omar Hashim, 1993). Seharusnya galakkan integrasi nasional melalui keseragaman pelaksanaan kurikulum di semua sekolah dapat menyemai dan menanam semangat patriotisme selaras dengan matlamat dasar pendidikan kebangsaan yang diangkat sebagai ideologi nasional.

Persoalan mula timbul berkaitan kemampuan kurikulum sedia ada dalam mengukuhkan kecintaan terhadap negara dan kemampuan dalam memupuk perpaduan. Jika ditelusuri kurikulum terdahulu kurang memberikan penekanan terhadap nilai yang boleh memupuk semangat patriotik (Shahril@Charil Marzuki dan Habib Mat Som, 1999). Memperkasakan kurikulum terutamanya kurikulum sejarah dan menjadikannya mata pelajaran yang bersifat merentas kurikulum dapat membentuk semangat nasionalisme dalam kalangan murid sekaligus mengukuhkan kecintaan kepada negara yang akhirnya membawa masyarakat yang bersatu padu. Oleh itu kurikulum terdahulu diteliti semula kerana tidak berupaya untuk membawa perpaduan dan kecintaan terhadap negara. Subjek sejarah merupakan subjek yang mampu memupuk semangat perpaduan dan patriotik dalam kalangan murid. Namun jika diteliti sukatan pelajaran sejarah yang digunakan dari tahun 1964 mengandungi cakupan tajuk seperti *History of Malaya 1400-1963*, *History of Southeast Asia 1500-1945* dan *History of Commonwealth 1740-1960*.

Sukatan pelajaran sejarah yang lebih menumpukan kepada sejarah luar seperti Asia Tenggara dan negara Komanwel tidak berupaya memupuk kecintaan dan menyemai perpaduan dalam kalangan murid. Seharusnya penekanan diberikan kepada pembentukan kurikulum sejarah Malaysia kerana polarisasi kaum di Malaysia memerlukan fundamental kecintaan kepada negara yang kukuh dalam mengukuhkan ikatan sebagai sebuah negara bangsa Malaysia yang madani. Disebabkan permasalahan perpaduan yang masih belum utuh, berlaku perubahan apabila Jawatankuasa Pusat Bidang Pembelajaran mengesyorkan hanya Sejarah Malaysia dari zaman awal sehingga 1963 dan Sejarah Asia Tenggara 1750-1954 dimasukkan sebagai sebahagian sukatan dan digunakan dalam peperiksaan MCE/SPM mulai tahun 1975 (Idris Jauzi, 1991). Hal ini menunjukkan penekanan penting harus diberikan kepada sukatan kurikulum yang berasaskan sejarah tempatan dalam memupuk patriotisme. Semangat cinta akan negara ini bukanlah mengambil masa sehari dua malah memupuk semangat patriotik ini merupakan proses yang berterusan dan perlu dimulai diperingkat sekolah lagi. Oleh itu kurikulum terdahulu diteliti semula kerana tidak berupaya untuk membawa perpaduan dan kecintaan terhadap negara.

Penggunaan Bahasa Melayu Yang Masih Longgar

Perkembangan sesuatu bahasa mempunyai perkaitan rapat selaras dengan sejarah perkembangan negara, khususnya ketertinggian martabat dan kekuasaan politik bangsa itu sendiri (Omar Hashim, 1993). Kebangkitan bahasa Melayu bermula selepas negara mencapai kemerdekaan apabila bahasa Melayu

didaulatkan sebagai bahasa kebangsaan melalui Perkara 152 Perlembagaan Persekutuan. Isu bahasa ini turut diperkukuhkan dalam institusi pendidikan melalui cadangan dalam Penyata Razak untuk mewajibkan semua murid di semua jenis sekolah kerajaan dan bantuan kerajaan wajib mempelajari bahasa Melayu. Kendatipun begitu, telah digazetkan sebagai bahasa kebangsaan namun penggunaan bahasa Melayu tidak digunakan secara tunggal. Pada tahun 1959, penggunaan empat bahasa dalam penerbitan risalah oleh Jabatan Penerangan telah mendapat kritikan oleh Ahli Dewan Negara iaitu Amaludin Darus yang mengkritik penerbitan berkenaan apabila tidak mengangkat bahasa Melayu sebagai bahasa tunggal (Abdul Halim Ramli, 2015).

Selain itu, Tunku Abdul Rahman mempunyai pendirian yang konsisten sejak sebelum merdeka bahawa bahasa Inggeris perlu diteruskan pembelajaran dan penggunaannya demi kepentingan sosioekonomi dan faktor pentadbiran dalam tempoh tertentu sebelum diambil alih perannya oleh bahasa Melayu (Abdul Halim Ramli, 2015). Akibat desakan yang berterusan dari pelbagai pertubuhan dan parti politik maka Tunku Abdul Rahman telah berjanji dalam manifesto Pilihan Raya 1959, bahasa pengantar di semua sekolah menjelang tahun 1959 ialah bahasa Melayu. Namun disebabkan penentangan kaum bukan Melayu terhadap pelaksanaan bahasa kebangsaan dalam sistem pendidikan telah memberikan kesan terhadap pelaksanaan bahasa berkenaan dalam sistem pendidikan. Hal ini apabila terdapat pertubuhan-pertubuhan digunakan untuk mempertahankan penggunaan bahasa Inggeris, bahasa Cina, dan bahasa Tamil. Proses menjaga martabat bahasa Melayu sebagai bahasa rasmi, penggunaannya mesti juga terlaksana dalam semua situasi sama ada dalam urusan rasmi atau sebaliknya. Namun asakkan dan desakkan kaum bukan Melayu berkaitan penggunaan bahasa Melayu terutamanya dalam sistem pendidikan dilihat sebagai rentan dan racun yang menyukarkan isu ini.

Penentangan yang semakin menekan ini dilihat menyukarkan pelaksanaan bahasa Melayu sebagai bahasa pengantar dalam sistem pendidikan. Akhirnya setelah melalui pelbagai polemik, proses peralihan bahasa dalam sistem pendidikan ialah bermula secara berperingkat pada tahun 1970 untuk semua murid darjah satu sekolah rendah sehinggalah pada tahun 1983 bermulanya peralihan kepada bahasa Melayu di peringkat pengajian tinggi. Di peringkat sekolah menengah mulai tahun 1976 perubahan berlaku apabila semua kelas tingkatan 1 di semua sekolah bantuan kerajaan menggunakan bahasa Melayu sebagai bahasa pengantar. Oleh itu kelas peralihan bahasa Inggeris dimansuhkan dan digantikan dengan kelas peralihan bahasa Melayu sahaja dan ia menimbulkan implikasi besar terhadap pembangunan kurikulum. Hal ini kerana kebanyakan murid terutama dari sekolah vernakular Cina dan Tamil masih belum menguasai bahasa Melayu dan ini pastinya merencatkan pengajaran dan pembelajaran disebabkan oleh kekangan bahasa yang akhirnya menyuburkan keretakan pemahaman murid dalam subjek yang diajar sekaligus merencatkan penyemaian semangat perpaduan dalam kalangan murid. Walaupun pelbagai usaha dilakukan seperti pemupukan bahasa Melayu, namun kesannya kurang menunjukkan hasil yang memberangsangkan. Kekangan terhadap penguasaan bahasa Melayu ini dilihat menjadi halangan untuk mencapai perpaduan kaum kerana bahasa merupakan alat penting dalam interaksi kaum.

Kelemahan Dalam Pembangunan Sumber Manusia

Sistem kurikulum terdahulu tidak dapat memenuhi kehendak dan aspirasi rakyat iaitu menghasilkan rakyat yang tidak dapat menyesuaikan diri dengan perkembangan negara. Hal ini dapat dilihat melalui kadar pengangguran yang tinggi dalam negara dan hakikat yang tidak dapat dinafikan ialah sistem kurikulum yang lama ini tidak dapat memenuhi keperluan tenaga manusia dalam menghadapi pembangunan negara sebagai sebuah negara perindustrian dan juga sebagai sebuah negara yang berteraskan pertanian. Sorotan kadar pengangguran pasaran buruh di Malaysia pada tahun 1980 ialah 5.3 peratus dan meningkat kepada 5.6 peratus pada tahun 1985 (Norhayati Baharin, 2012). Pada tahun 1986 menunjukkan lonjakan kadar pengangguran dalam negara iaitu 7.4 peratus yang merupakan tahap tertinggi dalam sejarah (Mohd Fadhi Mohd Sulaiman, 2020). Kadar pengangguran yang tinggi menunjukkan pembaziran sumber tenaga manusia apabila terdapat lebih sumber tenaga yang tidak digunakan (Norhayati Baharin, 2012). Dunia mula bergerak kepada industri yang berteknologi tinggi, maka sumber tenaga manusia akan memainkan peranan yang lebih utuh dalam pembangunan negara (Idris Jauzi, 1991).

Oleh itu, kurikulum pendidikan haruslah mencerminkan keselarian yang sesuai dengan perkembangan semasa iaitu penekanan kepada sains dan teknologi untuk pembekalan tenaga manusia yang berketerampilan

(Idris Jauzi, 1991). Kurikulum terdahulu juga lebih menumpukan kepada pencapaian peperiksaan berbanding membina potensi kanak-kanak bagi membantu pertumbuhan dan pembangunan negara (Ishak Ramly, 2003). Kekurangan tenaga kerja kumpulan ikhtisas dan separa ikhtisas menunjukkan bahawa kelemahan kurikulum terdahulu dalam menyediakan murid ke pengajian peringkat yang lebih tinggi. Hal ini kerana sistem persekolahan seharusnya berupaya menyediakan pelajar untuk melanjutkan pengajian ke peringkat yang lebih tinggi melalui kurikulumnya. Seharusnya unjuran pekerjaan harus selari dengan permintaan pelajar dalam pengkhususan aliran yang terdapat di sekolah terutamanya bagi pelajar diperingkat menengah atas. Jadual 1 merujuk kepada kedudukan keperluan tenaga kerja pada tahun 1975 dalam kumpulan ikhtisas.

Jadual 1. Kedudukan tenaga rakyat kumpulan ikhtisas pada tahun 1975

Bil	Pekerjaan	Keperluan	Yang Sedia Ada	Kelebihan (+) Kekurangan (-)
1	Guru Latihan Maktab	70, 471	60, 881**	-9, 590
2	Guru Siswazah Sains	2, 711	1, 590	-1, 121
3	Guru Siswazah Sastera	4, 306	3, 899	-407
4	Jurutera	4, 300	3, 556	-744
5	Doktor	2, 700	2, 511	-189
6	Doktor Pergigian	506	398	-108
7	Peguam	2, 023	1, 070	-953
8	Arkitek	377	306	-31
9	Juruukur	260	219	-41
10	Doktor Haiwan	150	95	-55

**Tidak termasuk guru agama

Sumber: Laporan Jawatankuasa Kabinet 1979, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka (1979, hlm 9)

Jadual 1 menunjukkan kekurangan tenaga kerja bidang perguruan yang merupakan antara tertinggi, berbanding bidang yang lain iaitu kekurangan sebanyak 11, 118 orang guru. Kekurangan ini memberi impak kepada bidang pendidikan apabila guna tenaga yang tidak dapat dipenuhi, sudah pasti akan menjejaskan hala tuju sistem pendidikan negara. Bidang perubatan turut terkesan apabila kekurangan doktor dan doktor pergigian seramai 297 orang memandangkan perubatan merupakan tonggak dalam memastikan penjagaan kesihatan dan perubatan dapat dilaksanakan sebaik mungkin. Jurutera dan peguam juga menunjukkan kekurangan tenaga kerja yang tinggi iaitu masing-masing kekurangan 744 orang jurutera dan 953 orang peguam. Kekurangan ini sudah pastinya merencatkan perkembangan bidang profesional berkenaan. Jadual 2 menunjukkan kedudukan tenaga rakyat bagi kumpulan separa ikhtisas bagi sektor awam tahun 1975.

Jadual 2. Kedudukan tenaga rakyat kumpulan separa ikhtisas pada tahun 1975
(Sektor Awam Sahaja)

Bil	Pekerjaan	Keperluan	Yang Sedia Ada	Kelebihan (+) Kekurangan (-)
1	Juruteknik	17, 200	15, 911	-1, 289
2	Jururawat	7, 540	4, 107	-3, 433
3	Pembantu Hospital	1, 510	1, 288	-222
4	Jururawat Pergigian	610	442	-168
5	Pembantu Doktor Haiwan	600	466	-134

Sumber: Laporan Jawatankuasa Kabinet 1979, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka (1979, hlm. 9)

Berdasarkan jadual 2, dapat dilihat kekurangan keperluan guna tenaga terutamanya dalam bidang perubatan seperti jururawat, pembantu hospital, jururawat pergigian dan pembantu doktor haiwan. Hal ini amat membimbangkan kerana dalam melahirkan masyarakat sihat dan sejahtera peranan bidang perubatan dilihat sebagai tunjang untuk memastikan masyarakat mencapai potensi sepenuhnya dalam kesihatan. Daripada jadual 1 dan 2 dapat dirumuskan bahawa Malaysia mempunyai masalah kekurangan guna tenaga

bagi sektor ikhtisas dan separa ikhtisas. Hal ini sudah pasti merencatkan perkembangan negara dalam melahirkan lebih ramai golongan professional dan separa professional. Gambaran yang dapat dilihat daripada jadual di atas ialah sistem pendidikan kebangsaan tidak berkemampuan memenuhi keperluan tenaga rakyat dalam bidang berkenaan dan jurang ini semakin melebar pada tahun 1985 apabila mengalami kekurangan guna tenaga terutamanya bidang kejuruteraan, perubatan, dan perguaman (Kementerian Pelajaran Malaysia, 1979). Kekurangan tenaga kerja di dalam sektor ini menunjukkan ketidakupayaan bilangan murid melanjutkan pelajaran ke peringkat yang lebih tinggi sehingga tidak mampu menampung kekurangan peluang pekerjaan yang disediakan. Corak guna tenaga turut mengalami perubahan apabila berlaku peralihan kepada kegiatan moden berproduktiviti tinggi selari dengan perkembangan ekonomi yang semakin pesat (Jabatan Perdana Menteri, 1985). Dalam Rancangan Malaysia kelima, terdapat keperluan baharu bagi mendapatkan teknologi, modal, keupayaan pemasaran dan kemahiran di peringkat antarabangsa apabila ekonomi negara sedang berkembang ke arah perindustrian (Jabatan Perdana Menteri, 1985).

Negara turut memerlukan kepakaran dan pengurusan dari luar negeri bagi memenuhi keperluan ekonomi semasa (Jabatan Perdana Menteri, 1985). Hal ini menunjukkan kepakaran tempatan tidak mampu memenuhi keperluan perubahan industri apabila dalam Rancangan Malaysia Kelima jelas menggariskan berkenaan keperluan pengurusan dan kepakaran dari negara luar. Penumpuan negara dalam penyelidikan dan pembangunan (R&D) dan sains teknologi adalah untuk memacu negara dalam mempergiatkan sektor pertanian berteknologi tinggi dan sektor perindustrian. Jika diteliti proklamasi Akta Pendidikan 1961 bahawa kurikulum pendidikan merupakan wadah dalam penghasilan tenaga kerja yang mempunyai kepakaran bagi membina masyarakat progresif dari segi sosial, ekonomi, politik dan kebudayaan (Sufean Hussin, 2004). Seharusnya sistem pendidikan dapat memenuhi aspirasi dari aspek pembangunan mapan selari dengan hasrat negara menuju kemajuan menjelang tahun 2020. Kualiti pendidikan mempunyai perkaitan dengan standard tenaga kerja yang dihasilkan oleh sistem pendidikan melalui pembangunan kurikulum yang mapan.

Kelemahan bumiputera terutama dalam mata pelajaran bahasa Inggeris, matematik dan sains serta prestasi pelajar luar bandar yang lebih rendah menjadi cabaran yang diberikan perhatian oleh kerajaan (Abu Bakar Nordin, 1994). Hal ini kerana ketidakmampuan murid menguasai mata pelajaran ini akan mempengaruhi kemampuan dalam menghasilkan tenaga kerja berkualiti apabila mereka tidak berupaya meneruskan pengajian ke peringkat yang lebih tinggi. Jika dilihat pelbagai usaha dilakukan oleh kerajaan dalam memantapkan pembangunan guna tenaga sebaliknya pelbagai usaha dilakukan. Contohnya kerajaan memberikan penumpuan dalam Rancangan Malaysia Kedua (1971-1975) terhadap pembangunan tenaga manusia dalam bidang sains dan teknologi dengan melaksanakan pemuliharaan besar dalam mata pelajaran sains dan matematik (Abdullah Sani Yahaya, 2003). Selain itu, dalam Rancangan Malaysia Pertama (1966-1970) matlamat pendidikan yang disasarkan ialah untuk meningkatkan pembangunan tenaga kerja (Jabatan Perdana Menteri, 1966). Namun langkah ini masih tidak mampu mengatasi masalah pembangunan guna tenaga terutamanya kekurangan tenaga kerja dalam bidang ikhtisas dan separa ikhtisas. Hal ini, dilihat sebagai ketidakupayaan kurikulum terdahulu dalam pembangunan tenaga manusia yang diperlukan oleh negara. Maka satu perubahan yang lebih besar perlu dilakukan dalam pembangunan kurikulum negara dan KBSM dilihat sebagai jawapan untuk mengatasi masalah berkenaan. Pelaksanaan KBSM secara sepenuhnya pada tahun 1989 selari dengan pengenalan Dasar Perindustrian Negara pada tahun yang sama. Tenaga kerja yang berkualiti tinggi penting untuk menjayakan hasrat Dasar Ekonomi Baru dan proses peralihan teras ekonomi negara daripada berasaskan pertanian kepada perindustrian (Sufean Hussin, 2004).

3. Perancangan dan Perencanaan KBSM

KBSM merupakan kesinambungan daripada Laporan Jawatankuasa Kabinet Mengkaji Pelaksanaan Dasar Pelajaran 1979. Jawatankuasa Kabinet Mengkaji Pelaksanaan Dasar Pelajaran 1979 terdiri daripada pemegang portfolio beberapa kementerian dan individu yang terlibat secara langsung dalam bidang pendidikan yang diketuai oleh YAB Dato' Seri Dr. Mahathir b. Mohamad, Timbalan Perdana Menteri yang merangkap pengerusi jawatankuasa. Setiausaha kepada jawatankuasa ini ialah Dato' Abdul Rahman Haji Arshad yang merupakan Timbalan Ketua Pengarah Pelajaran, dibantu oleh En Mohd. Nashir bin Haji Ibrahim, Penolong Pengarah Penyelidikan Kementerian Pelajaran serta turut dibantu oleh Dato Haji Othman bin Abdul Malek

yang merupakan Ketua Setiausaha Kementerian Pelajaran dan Tan Sri Dato' Haji Murad b. Mohd Noor, Ketua Pengarah Pelajaran (Kementerian Pelajaran Malaysia 1979). Urus setia kepada Jawatankuasa Kabinet dan Jawatankuasa Pegawai-Pegawai ialah Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Pelajaran, Kementerian Pelajaran. Bahagian ini bertanggungjawab dalam perancangan, penyelidikan, penilaian, analisis polisi dan penyelarasan berkaitan pelaksanaan dan polisi pendidikan. Ini termasuklah perancangan strategi yang komprehensif, mengumpulkan maklumat, data dan perangkaan mengenai pendidikan. Proses penggubalan KBSM mengambil tempoh yang panjang kira-kira 14 tahun bermula dengan penubuhan Jawatankuasa Kabinet Mengkaji Pelaksanaan Dasar Pelajaran 1974. Sepanjang tempoh berkenaan pelbagai pihak terlibat dalam memberikan sumbangan demi kemajuan kurikulum yang baharu diperkenalkan.

Badan induk utama yang mengepalai penggubalan dan pelaksanaan KBSM ialah Pusat Perkembangan Kurikulum (PPK) yang berperanan untuk membangunkan dan menyebarkan kurikulum sekolah, memantau pelaksanaan KBSM, menyediakan bahan sokongan dan menjalankan penilaian untuk pembangunan kurikulum sekolah. Di antara individu yang memberikan sumbangan besar dalam penggubalan kurikulum KBSM ialah Cik Asiah bt Abu Samah (kini dianugerahkan gelaran Dato') merupakan Pengarah PPK sejak dari tahun 1974 sehingga 1988. Beliau bertanggungjawab membuat pembentangan "Cadangan Rancangan Semula Kurikulum Peringkat Sekolah Menengah KBSM" pada Mesyuarat Jawatankuasa Pusat Kurikulum. Merujuk kepada Laporan Minit Mesyuarat Jawatankuasa Pusat Kurikulum Bilangan 1 tahun 1986 pembentangan kertas kerja oleh pencadang daripada Pusat Perkembangan Kurikulum yang diketuai oleh pengarahnya telah membentangkan berkaitan dasar, falsafah, matlamat pendidikan, dan mata pelajaran yang terdapat dalam KBSM. Beliau juga bertanggungjawab memberikan laporan kemajuan KBSM semenjak Mesyuarat Jawatankuasa Pusat Perkembangan Kurikulum bilangan 5/86 (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1987).

Individu berikutnya ialah Timbalan Pengarah I PPK, En. Mahpor bin Baba dan Timbalan Pengarah II, En. M.P. Prabhakar yang turut menggembeng tenaga bagi memastikan kelancaran penggubalan dan pelaksanaan KBSM. En. M.P. Prabhakar juga turut membentangkan dengan lebih terperinci berkaitan mata pelajaran yang dicadangkan di peringkat menengah rendah dan menengah atas dalam mesyuarat jawatankuasa kurikulum pada 5 Februari 1986 (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1986). Selain itu, penggubalan KBSM ini turut dibantu oleh pegawai-pegawai dari PPK yang ditugaskan untuk meneliti dan menggubal sukatan mengikut mata pelajaran tertentu contohnya, Dr. Siti Hawa Bt Ahmad yang merupakan Ketua Penolong Pengarah PPK membentangkan berkaitan sukatan pelajaran sains, sukatan pelajaran bahasa dan Pelaksanaan KBSM: Implikasi kepada murid KBSR dan KLSR dalam Mesyuarat Jawatankuasa Kurikulum tahun 1986 dan tahun 1987. Beliau turut membentangkan peranan, arah dan strategi komputer dalam Mesyuarat Jawatankuasa Kurikulum bilangan 9/1987. Hal ini kerana subjek komputer masih belum dimuktamadkan dalam KBSM. Cik Fatimah bt Abu Bakar yang merupakan Penolong Pengarah PPK, berperanan membentangkan sukatan pelajaran geografi dan sukatan pelajaran pendidikan jasmani dan pendidikan kesihatan dalam Mesyuarat Jawatankuasa Kurikulum Bil. 1/86 (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1987). Beliau turut bertanggungjawab membentangkan sukatan pelajaran pendidikan seni.

Bagi subjek Pendidikan Islam diperincikan oleh Pengerusi Jawatankuasa Petugas iaitu Tuan Syed Abu Bakar Barakbah. Sukatan Pelajaran Sejarah pula dibentangkan oleh Pn Sharifah Nor Putih, iaitu Penolong Pengarah PPK pada 7 Oktober 1987 (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1987). Selain sukatan pelajaran, terdapat juga individu yang bertanggungjawab menguruskan pelaksanaan KBSM iaitu En. Mohd Rashid bin Kassim yang merupakan Penolong Pengarah PPK. Kursus-kursus orientasi KBSM dikendalikan oleh En Abdul Rashid b. Kasim, Ketua Penolong Pengarah PPK yang bertanggungjawab dalam pengendalian kursus-kursus KBSM peringkat kebangsaan (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1987). Manakala individu yang bertanggungjawab mengendalikan bahagian peruntukan masa KBSM ialah En. Ahmad Hozi A. Rahman yang juga merupakan penolong pengarah PPK (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1987). Penglibatan semua bahagian pendidikan dalam Jawatankuasa Petugas yang ditubuhkan bagi merancang dan menggubal sukatan pelajaran bagi semua mata pelajaran KBSM menunjukkan komitmen yang besar dalam penghasilan kurikulum baharu yang diketuai oleh Pusat Perkembangan Kurikulum sebagai urus setia. Sudah pastinya tidak dapat dinafikan sumbangan Tan Sri Dato' Haji Abdul Rahman Bin Arshad yang merupakan Ketua Pengarah

Pelajaran dari tahun 1985 sehingga 1991 yang mengetuai semua Mesyuarat Jawatankuasa Kurikulum di sepanjang perkhidmatan beliau. Beliau memainkan peranan aktif dengan memberikan cadangan, idea dan sumbang saran dalam memastikan KBSM berjaya dilaksanakan.

Penglibatan aktif beliau dapat dilihat melalui cadangan-cadangan dan penyelesaian yang dikemukakan semasa pembentangan KBSM dalam Mesyuarat Jawatankuasa Kurikulum. Kejayaan penerimgunaan lebih tinggi terbukti apabila golongan profesional pendidikan dilibatkan dalam pembentukan dasar dan bukan hanya pegawai kanan kementerian (Kementerian Pendidikan Malaysia, 2019). Peranan pelbagai pihak membolehkan KBSM ini dapat dilaksanakan secara berkesan. Jika dilihat dalam setiap mesyuarat kehadiran individu yang pakar dan berpengaruh dalam bidang pendidikan menunjukkan penggabungan idea dari semua pihak. Contohnya dalam mesyuarat jawatankuasa kurikulum bilangan 5/87 untuk membincangkan berkaitan sukatan pelajaran sains, geografi dan pendidikan jasmani dan pendidikan kesihatan, turut dihadiri oleh Prof Ishak bin Haron. Dekan Fakulti Pendidikan Universiti Malaya dan Prof Madya Zainal b. Dato Abdul Ghani yang merupakan Pensyarah Pusat Pengajian Pendidikan Universiti Sains Malaysia (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1987). Bahagian sekolah-sekolah turut memainkan peranan dalam mendapatkan pandangan berkaitan peruntukan masa untuk KBSM melalui mesyuarat jawatankuasa pusat kurikulum bilangan 7/87. Hal ini kerana peruntukan masa persekolahan ialah berdasarkan Peraturan-peraturan Kursus Pengajian Sekolah 1978 yang termaktub dalam Akta Pelajaran 1961. Pengenalan KBSM telah melalui proses yang mendalam kerana ia diusahakan oleh pakar-pakar dalam pendidikan dan falsafah KBSM dibina atas dasar penuh ketelitian.

Kesimpulan

Apabila berbicara berkaitan pembinaan kurikulum pasti ada sebab dan alasan mengapa perlunya perubahan dan pembaharuan. Dalam konteks negara kita, KBSM terhasil kerana isu-isu sejarah yang muncul. Matlamat pembangunan pendidikan tertumpu kepada perpaduan negara, penghasilan tenaga kerja mahir dan masyarakat yang berdisiplin. Perubahan sistem pendidikan ini adalah berdasarkan isu-isu sejarah melihat kepada aspirasi negara yang ingin mencapai perpaduan. Pendidikan dan kehidupan mempunyai perkaitan rapat kerana pendidikan menentukan kualiti kehidupan manusia kerana pendidikan yang mapan akan melahirkan bangsa yang mempunyai semangat cintakan negara yang tinggi. Matlamat perpaduan negara dapat dicapai apabila semua rakyat Malaysia menegakkan kepentingan nasional melebihi kumpulan etnik dan masyarakat. Pembangunan pendidikan ialah untuk mencapai perpaduan, dan penghasilan tenaga mahir. Kelemahan-kelemahan yang ditonjolkan ini diangkat sebagai isu sejarah dan jawapan kepada permasalahan ini ialah dengan merombak keseluruhan kurikulum sekolah khususnya dari aspek kandungan mata pelajaran, teori kaedah pengajaran dan teori kaedah pembelajaran.

Maka jawapan kepada persoalan berkenaan menyebabkan lahirnya satu kurikulum baharu yang dikenali sebagai KBSM. Pengubahsuaian dalam kurikulum itu turut disulami dengan pembinaan falsafah pendidikan kebangsaan supaya menjadi panduan pokok dalam proses pendidikan dan perkembangan kurikulum. Maka persoalan mengapa KBSM diperkenalkan telah terjawab apabila melihat kepada kelemahan kurikulum yang terdahulu dan sejauhmanakah KBSM berhubung kait dengan isu-isu sejarah juga telah dikupas melalui isu perpaduan, isu pembangunan, dan isu bahasa kebangsaan. Namun begitu, tidak dapat dinafikan pengenalan KBSM juga mempunyai sebab yang lain, namun asasnya bertitik tolak dari faktor sejarah dan KBSM ini merupakan kurikulum yang penting kerana ia merupakan kurikulum standard pertama yang diperkenalkan di Malaysia dan diperhalusi melalui pelbagai peringkat kajian melalui penglibatan individu di pelbagai peringkat yang memberi sumbangan besar kepada pendidikan negara.

Penghargaan: Kajian ini merupakan penghargaan kepada bahagian tajaan Kementerian Pendidikan Malaysia atas tajaan Hadiah Latihan Persekutuan.

Rujukan

Abdullah Sani Yahaya. (2003). *Perkembangan pendidikan di Malaysia*. PTS Publications & Distributor Sdn. Bhd.

- Abdul Halim Ramli. (2015). *Perlembagaan Malaysia isu dan persoalan perhubungan kaum*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Abu Bakar Nordin. (1994). *Reformasi pendidikan dalam menghadapi cabaran 2020*. Nurin Enterprise.
- Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan Kementerian Pendidikan Malaysia. (2007). *Pendidikan di Malaysia memartabatkan kecemerlangan pendidikan negara*. Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Cheeseman. (1948). *Education in Malaya*. Government Press by H. Holland.
- Choong Lean Keow. (2008). *Falsafah dan pendidikan di Malaysia*. Kumpulan Budiman.
- Frederic M.A. (1954). *The schools of Malaya*. Donald Moore.
- F.H.K. Wong (1977). *Readings in Malaysian education*. Penerbit Universiti Malaya.
- Gwee Yee Hean, Francis Wong Hoy Kee. (1975). *Perkembangan pelajaran dalam masyarakat berbilang kaum*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Haris Md Jadi. (1990). *Etnik, politik, dan pendidikan*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Hazri Jamil. (2001). *Teknik mengajar sejarah*. PTS Publications & Distributors Sdn. Bhd.
- Ho Seng Ong. (1949). *Education for unity in Malaya*. The Ganesh Printing Works.
- Ishak Ramly. (2003). *Inilah kurikulum sekolah*. PTS Publications & Distributors Sdn. Bhd.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (1956). *Report of the committee education 1956*. Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (2019). *Dasar pendidikan di Malaysia: Cabaran pelaksanaan dan rundingan dasar*. Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (1986). *Minit mesyuarat jawatankuasa pusat kurikulum Bil. 1/86*, 5 Februari 1986. Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (1987). *Minit mesyuarat jawatankuasa pusat kurikulum Bil.8/87*, 7 Oktober 1987. Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (1987). *Minit mesyuarat jawatankuasa pusat kurikulum Bil.7/87*, 19 Ogos 1987. Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (1987). *Minit mesyuarat jawatankuasa pusat kurikulum 5/87*, 28 April 1987. Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (1972). *Mesyuarat centre curriculum committee Jil. 8*, 20 November 1972. Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Mohd Fadhli Mohd Sulaiman. (2020, Oktober 5). Kena lakukan sesuatu elak pengangguran. *Utusan Malaysia*. <https://www.utusan.com.my/ekonomi/2020/10/kena-lakukan-sesuatu-elak-pengangguran/>
- Mohamad Najib Abdul Ghafar. (1999). *Penyelidikan pendidikan*. Universiti Teknologi Malaysia.
- Mohamed Ali Haniffa, Zulhimi Paidi, & Nor Azlah Sham Rambely. (2017). Survival orang Melayu di Johor berikutan kekejaman komunis 1945. *Jebat: Malaysia Journal of History, Politics & Strategic Studies*, 44(1), 141-163. <https://ejournal.ukm.my/jebat/article/view/19136>
- Mohd Idris Jauzi. (1991). *Reformasi pendidikan di Malaysia*. Nurin Enterprise.
- Mohd Sohaimi Esa dan Romzi A. Tiong. (2020). Majlis Gerakan Negara (MAGERAN): Usaha memulihkan semula keamanan Malaysia. *Malaysia Journal of Social Sciences and Humanities*, 5(12), 170-178. <https://msocialsciences.com/index.php/mjssh/article/view/585>
- Mok Soon Sang. (1988). *Pendidikan di Malaysia*. Kumpulan Budiman Sdn Bhd.
- Molly N. N. Lee. (2002). *Educational change in Malaysia*. School of Educational Studies Universiti Sains Malaysia.
- Norjoharudden Mohd Nor. (2017). *Changes in the Malaysian school curriculum from the pre-independence years until the new millenium*. Springer Nature Singapore Pte. Ltd.
- Norhayati Baharin, Ishak yusof, & Rahmah Ismail. (2012). Faktor-faktor yang mempengaruhi pengangguran di Malaysia. *Prosiding Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia VIII*. Kuala Lumpur, Malaysia. https://www.ukm.my/fep/perkem/pdf/perkemVII/PKEM2012_1D4.pdf
- Omar Mohd Hashim. (1993). *Pendidikan persoalan, penyelesaian dan harapan*. Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Pusat Perkembangan Kurikulum Kementerian Pendidikan Malaysia. (1987). *Panduan pemilihan matapelajaran elektif KBSM*. Pusat Perkembangan Kurikulum Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Philip Loh Fook Seng. (1974). *Seeds of separatism educational policy in Malaya 1874-1940*. Oxford University Press.
- Philip Stabback. (2016). *What makes a quality curriculum*. United Nations Educational and Scientific and Cultural Organization, International Bureau of Education.
- Pusat Perkembangan Kurikulum Kementerian Pendidikan Malaysia. (1992). *Buku penerangan kurikulum besepadu sekolah menengah*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Rahimah Haji Ahmad. (1998). Educational development and reformation in Malaysia: past, present, and future. *Journal of Educational Administration*, 35(5), 462-475.
https://www.researchgate.net/publication/235300714_Educational_development_and_reformation_i_Malaysia_Past_present_and_future
- Rahimah Haji Ahmad. (1993). *Pendidikan di Malaysia: Perkembangan dan reformasi ke arah masa depan dalam pendidikan di Malaysia: Arah dan cabaran*. LBM Press Sdn Bhd.
- Saedah Siraj. (2008). *Kurikulum masa depan*. Penerbit Universiti Malaya.
- Shahril@Charil Marzuki dan Habib Mat Som. (1999). *Isu pendidikan di Malaysia, sorotan dan cabaran*. Utusan Publications & Distributors.
- Sufean Hussin. (1993). *Pendidikan di Malaysia: Sejarah, sistem, dan falsafah*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zamri Mahamod dan Anita Abdul Rahman. (2020). *Sistem pendidikan di Malaysia sejarah dan cabaran abad ke-21*. Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.